

PL ISSN 0419-8824

DZIEJE NAJNOWSZE

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK

POŚWIĘCONY

HISTORII

XX WIEKU

OSSOLINEUM

<http://rcin.org.pl>

Nr 2-1991

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

DZIEJE NAJNOWSZE

Rocznik XXIII

1991

2

WROCŁAW · WARSZAWA · KRAKÓW
ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK
1991

<http://rcin.org.pl>

KOMITET REDAKCYJNY

Andrzej Bartnicki, Krzysztof Dunin-Wąsowicz, Eugeniusz Duraczyński,
Marek K. Kamiński, Andrzej Kwilecki, Marian Leczyk, Stanisława
Lewandowska, Piotr Lossowski, Waldemar Michowicz, Jan Molenda,
Tomasz Schramm, Henryk Słabek, Witold Stankiewicz, Tomasz
Szarota, Wiesław Śladkowski, Michał Śliwa, Mieczysław Tanty,
Wojciech Wrześniński, Jan Zamojski, Zygmunt Zieliński, Janusz
Żarnowski

REDAKTOR

Czesław Madajczyk

SEKRETARZ REDAKCJI

Tadeusz Wolsza

Adres Redakcji

Instytut Historii PAN
Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 31-02-61

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo Wrocław. Oddział w Warszawie 1991.
Objętość: ark. wyd. 13,60, ark. druk. 10,25, ark. A-1 13,63, nakład - 1100 egz. Wydrukowano
w Warszawskiej Drukarni Naukowej, ul. Śniadeckich 8. Zam. 164/91.

SPIS TREŚCI

Adam Kosidło — O roli czynników zewnętrznych w procesie dekolonizacji Afryki. Próba systematyzacji	3
Keith Sword — „Ich przyszłość nie będzie pomyślna”. Stanowisko władz brytyjskich w sprawie „opornych” w PSZ na Zachodzie, 1946—1949	29
Andrzej Misiuk — Miejsce Policji Państwowej w strukturze aparatu państwowego II Rzeczypospolitej w okresie 1919—1926	49
Anna Landau-Czajka — Naród i państwo w publicystyce polskiej skrajnej prawicy nacjonalistycznej lat 1926—1939	59
Stanisław Stępką — Interwencje Ambasady RP w ZSRR w sprawie ludności polskiej (1941—1943)	79

PRZEGLĄD BADAŃ

Dariusz Jarosz — Uwagi o polskiej literaturze naukowej na temat stereotypów	93
Henryk Słabek — Polityka i Kościół w Polsce 1945—1950. (Przegląd problematyki)	105

ARTYKULY RECENZYJNE I RECENZJE

Gmina wiejska i jej samorząd — Jarosław Cabaj	115
K. A. Clements, Woodrow Wilson: World Statesman — Halina Parafianowicz	119
A. Miśkiewicz, Tatarzy polscy 1918—1939. Życie społeczno-kulturalne i religijne — Ar- kadiusz Kołodziejczyk	123
E. J. Pałyga, Polsko-watykańskie stosunki dyplomatyczne. Od zarania II Rzeczypospolitej do pontyfikatu papieża-Polaka — Jarosław Macała	127
J. Szembek, Dziennik wrzesień-grudzień 1939 — Rafał Habielski	133
W. Bonusiak, Kto zabił profesorów lwowskich? — Zofia Sokół	135
M. K. Kamiński, Polsko-czechosłowackie stosunki polityczne 1945—1948 — Andrzej Koryn	139
W. Władka, Na czołówce. Prasa w październiku 1956 roku — Mateusz Nieć	144

ŻYCIE NAUKOWE

Wojna polsko-sowiecka 1920 r. — sprawozdanie z sesji — Tadeusz Wolsza .	147
International Trotsky Symposium — Ludwik Hass	150

LISTY DO REDAKCJI

W związku z uwagami J. Macały o Polsko-watykańskich stosunkach dyplomatycznych i nie tylko — Edward J. Pałyga	155
--	-----

СОДЕРЖАНИЕ

Адам Косидло — О роли внешних факторов в процессе деколонизации Африки. Опыт систематизации	3
Кейт Сврд — „Их будущее не будет благополучным”. Позиция британских властей по вопросу „непокорных” в ПВС на Западе (1946—1949 гг.) . . .	29
Анджей Мисюк — Место Государственной полиции в структуре государственного аппарата II Речи Посполитой в период 1919—1926 гг. . .	49
Анна Ландау — Чайка — Народ и государство в публицистике польских крайне правых националистических сил в 1926—1939 гг.	59
Станислав Стемпка — Запросы посольства ПР в СССР относительно польского населения (1941—1943 гг.)	79

ОБЗОР ИССЛЕДОВАНИЙ

РЕЦЕНЗИОННЫЕ СТАТЬИ И РЕЦЕНЗИИ

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

ПИСЬМА В РЕДАКЦИЮ

CONTENTS

A d a m K o s i d ł o — On the Role of External Factors in the Decolonization Process in Africa. A Tentative Systematization	3
K e i t h S w o r d — “Their Prospects are not Good”. The Attitude of the British Authorities Towards the “Recalcitrans” in TRJN in the West (1946—1949)	29
A n d r z e j M i s i u k — The Place of the State Police in the Structure of the State Apparatus of the Second Republic (1919—1926)	49
A n n a L a n d a u - C z a j k a — The Nation and the State in the Writings of Polish Extreme Nationalistic Right-wing Between 1926 and 1939	59
S t a n i s ł a w S ł o p k a — Interventions of the Polish Republic Embassy in the USSR in Favour of the Polish Citizens (1941—1943)	79

REVIEWS OF STUDIES

CRITICAL ARTICLES AND REVIEWS

SCIENTIFIC LIFE

LETTERS TO THE EDITORS

DZIEJE NAJNOWSZE

SPIS TREŚCI ROCZNIKA XXII — 1990

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

	Nr	Str.
Bondaryk Krzysztof — Duchowieństwo łomżyńskie wobec wyborów parlamentarnych w 1928 r. i 1930 r.	3	3
Dobroczyński Michał — Ewolucja europejskiego systemu międzynarodowego	1—2	129
Hass Ludwik — Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej po drugiej wojnie światowej (1945—1951) (cz. 1)	4	3
Kersten Krystyna — Procesy demograficzne XIX w. jako funkcja kształtowania się świata współczesnego	3	51
Lewandowski Czesław — Niektóre elementy teorii narodu w publicystyce krajowej PPS 1945—1948	3	31
Lusiński Cezary — Kryzys w stosunkach politycznych pomiędzy PPS WRN a SL „Roch” w latach 1941—1943	3	21
Machcewicz Paweł — Falanga: program społeczny przed wybuchem wojny domowej i jego recepcja w Hiszpanii frankistowskiej . . .	1—2	43
Pankiewicz Ewa — Płk dypl. Leon Mitkiewicz—Żołteń — polski attaché wojskowy na Litwie (1938—1939)	1—2	21
Pastusiak Longin — System jałtańsko-poczdamski	1—2	119
Piłatowicz Józef — Wynalazczość w Polsce międzywojennej . .	1—2	3
Senkowska-Gluck Monika — System wiedeński (koreferat) . .	1—2	111
Wapiński Roman — Zmiany w języku politycznym	4	69
Wrześciński Wojciech — Polacy wobec odwetu. Z badań nad polską myślą polityczną w latach drugiej wojny światowej	1—2	69
Zacharias Michał J. — Konflikt radziecko-jugosłowiański i przemiany w Jugosławii w latach 1948—1954	4	25
Zajewski Władysław — System wiedeński	1—2	101

DYSKUSJE I POLEMIKI

Schramm Tomasz — Francja w oczach własnych w XIX i XX wieku	1—2	139
---	-----	-----

PRZEGLĄD BADAŃ

Lysakowski Piotr — W kraju o tragedii w Kozich Górach . .	4	81
Mróz Maciej — Stan i potrzeby badań nad polityką Stolicy Apostolskiej wobec Polski, Ukrainy i Rosji w latach 1917—1926	3	59

MATERIAŁY

Kazimierz Świński o przewrocie majowym — Tadeusz Wolsza	1—2	153
Reakcja komunistów w Polsce na rozwiązanie KPP (1938 r.) — Ludwik Hass	1—2	159

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Jan E. Zamojcki — Polskie sprawy w „dziwnej wojnie” Francuzów	1—2	169
---	-----	-----

*

Grabski W., <i>Wybór pism</i> . Opracował i wstępem opatrzył Józef Wojnarowski — Tadeusz Wolsza	3	79
Gruner E., <i>Arbeitschaft und Wirtschaft in der Schweiz 1880–1924</i> — Franciszek Biały, Stanisław Żyga	3	67
Ishida Y., <i>Jungkonservativ in der Weimar Republik. Der Ring – Kreis 1928–1933</i> — Marek Maciejewski	3	97
Koszyk K., <i>Gustav Stresemann. Der Kaisertreue Demokrat. Eine biographie</i> — Piotr Madajczyk	3	91
Kulak Teresa, <i>Jan Ludwik Popławski 1854–1908. Biografia polityczna</i> — Krzysztof Kawalec, Janina Żurawicka	1—2	187
Kwiatkowski E., <i>Diariusz 1945–1947</i> — Mateusz Nieć	1—2	213
Kwiatkowski Eugeniusz — działacz gospodarczy czy mąż stanu? — Mateusz Nieć	1—2	209
Kwiatkowski M., <i>Polskie radio w konspiracji 1939–1944</i> — Rafał Habielski	3	102
Lewin Ch., <i>Le retour des prisonniers de guerre français. Naissance et developement de la FNPG</i> — Jerzy Eisler	3	109
Manczew K., <i>Jugosławija i meždunarodnite odnoszenija na Balkanite 1933–1939</i> — Adam Koseski	4	106
Molik W., <i>Polskie peregrynacje uniwersyteckie do Niemiec 1871–1914</i> — Tadeusz Wolsza	4	97
Nowakowski J. M., <i>Walery Sławek. Zarys biografii politycznej</i> — Piotr Okulewicz	1—2	197
Ożóg M. E., <i>Władysław Gomułka. Biografia polityczna, t. 1</i> — Stanisław Ciesielski	4	112
Pease N., <i>Poland, the United States and the Stabilization of Europe 1919–1933</i> — Halina Parafianowicz	1—2	200
“Polin. A Journal of Polish-Jewish Studies” — Michał Horoszewicz	1—2	178
Ponty J., <i>Polonais Meconnus. Historie des travailleurs en France dans l'entre deux-guerres</i> — Władysław Mierzecki	1—2	204
Prymak T. M., <i>Mykhailo Hrushevsky: The Politics of National Culture</i> — Andrzej A. Zięba	1—2	193
Radzik T., <i>Spoleczno-ekonomiczne aspekty stosunku Polonii amerykańskiej do Polski po I wojnie światowej</i> — Marian M. Drozdowski	4	100
Romer E., <i>Pamiętnik paryski 1918–1921</i> — Marian Leczyk, Jan Molenda	3	83

Sierpowski S., <i>Piłsudski w Genewie. Dyplomatyczne spory o Wilno w roku 1927</i> — Piotr Lossowski	4	103
Ślódowa-Helpa M., <i>Ludność wiejska Wielkopolski w procesie przemian społeczno-ekonomicznych</i> — Dariusz Jarosz	3	110
Starczewska M., <i>Ruch oporu na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1939–1944</i> — Alina Fitowa	3	105
Vaccarino G., <i>Le Grecia tra resistenza e guerra civile 1940–1949</i> — Stanisław Sierpowski	1–2	216
Wandycz P., <i>The twilight of French eastern alliances 1926–1936</i> — Henryk Batowski	3	94
Wawrzyniak E., <i>Na rubieży Okręgu AK Łódź. Zarys dziejów Inspektoratu Rejonowego i Podokręgu AK Piotrków Trybunalski</i> — Marek Ney-Krwawicz	1–2	208
<i>Wojna domowa w Hiszpanii 1936–1939. Praca zbiorowa pod redakcją A. Czubińskiego</i> — Paweł Machcewicz	4	108
<i>Żeńskie zgromadzenia zakonne w Polsce 1939–1947</i> , redakcja A. Chruszczewski, K. Dębowska, P. Gach, J. Kłoczowski, A. Siewierska — Jan Walakus	4	117

ŻYCIE NAUKOWE

Konferencja naukowa w Norymberdze — Erhard Cziomer	4	127
Niemcy w polityce międzynarodowej na przełomie pokoju i wojny (1939–1941) — Dariusz Matelski	1–2	219
Seminarium poświęcone redaktorom naczelnym prasy Polski Ludowej — Roman Kazior	3	118
Sesja naukowa „Śląsk wobec wojny 1939 roku” — Grzegorz Hryciuk	4	123
Wojciech Korfanty — portret polityka — Jacek Burzyński	3	115

LISTY DO REDAKCJI

W związku z recenzjami Marii Nowak-Kielbikowej i Stefana Ciesielskiego — Marek K. Kamiński, Michał J. Zacharias	3	121
---	---	-----

INDEKS AUTORÓW

- Batowski Henryk (Kraków) 3 (94—97)
 Biały Franciszek (Wrocław) 3 (67—79)
 Bondaryk Krzysztof (Sokółka) 3 (3—19)
 Burzyński Jacek (Wrocław) 3 (115—118)
 Ciesielski Stanisław (Wrocław) 4 (112—117)
 Cziomer Erhard (Kraków) 4 (127—129)
 Dobroczyński Michał (Warszawa) 1—2 (129—138)
 Drozdowski Marian M. (Warszawa) 4 (100—103)
 Eisler Jerzy (Warszawa) 3 (109—110)
 Fitowska Alina (Kraków) 3 (105—108)
 Habielski Rafał (Warszawa) 3 (102—104)
 Hass Ludwik (Warszawa) 1—2 (159—168); 4 (3—23)
 Horoszewicz Michał (Warszawa) 1—2 (178—186)
 Hryciuk Grzegorz (Wrocław) 4 (123—127)
 Jarosz Dariusz (Warszawa) 3 (110—113)
 Kamiński Marek K. (Warszawa) 3 (121—124)
 Kawalec Krzysztof (Wrocław) 1—2 (187—189)
 Kazior Roman (Warszawa) 3 (118—120)
 Kersten Krystyna (Warszawa) 3 (51—58)
 Koseski Adam (Warszawa) 4 (106—108)
 Leczyk Marian (Warszawa) 3 (83—85)
 Lewandowski Czesław (Wrocław) 3 (31—50)
 Lusiński Cezary (Warszawa) 3 (21—30)
 Lossowski Piotr (Warszawa) 4 (103—106)
 Lysakowski Piotr (Warszawa) 4 (81—95)
 Machcewicz Paweł (Warszawa) 1—2 (43—68), 4 (108—111)
 Maciejewski Marek (Wrocław) 3 (97—102)
 Madajczyk Piotr (Warszawa) 3 (91—93)
 Matelski Dariusz (Poznań) 1—2 (219—220)
 Mierzecki Władysław (Warszawa) 1—2 (204—207)
 Molenda Jan (Warszawa) 3 (86—91)
 Mróz Maciej (Wrocław) 3 (59—66)
 Ney-Krwawicz Marek (Warszawa) 1—2 (208—209)
 Nieć Mateusz (Wrocław) 1—2 (209—213, 213—215)
 Okulewicz Piotr (Poznań) 1—2 (197—200)
 Pankiewicz Ewa (Białystok) 1—2 (21—41)
 Parafianowicz Halina (Białystok) 1—2 (200—204)
 Pastusiak Lengin (Warszawa) 1—2 (119—128)
 Piłatowicz Józef (Warszawa) 1—2 (3—20)
 Schramm Tomasz (Poznań) 1—2 (139—152)
 Senkowska-Gluck Monika (Warszawa) 1—2 (111—118)
 Sierpowski Stanisław (Poznań) 1—2 (216—217)
 Walkusz Jan (Lublin) 4 (117—121)
 Wapiński Roman (Gdańsk) 4 (69—79)
 Wojsza Tadeusz (Warszawa) 1—2 (153—158), 3 (79—83), 4 (97—100)
 Wrzesiński Wojciech (Wrocław) 1—2 (69—100)
 Zacharias Michał J. (Warszawa) 3 (121—123), 4 (25—68)
 Zajewski Władysław (Gdańsk) 1—2 (101—110)
 Żurawicka Janina (Warszawa) 1—2 (190—193)
 Żyga Stanisław (Wrocław) 3 (67—79)

Cena zł 16 000,—